

Sead Šemsović

Sveti statut slikarskoga ceha

UDK 75 Selmanović B.

75 : 28

Sveti statut slikarskoga ceha

Sažetak

Autor u ovom kratkom radu nudi na uvid zanimljiv dokument, to jest *Statut ceha slikara* iz Herata iz 16. stoljeća, koji se pripisuje Imamu Džaferu Sadiku. U prvo dijelu ovog statuta opisuje se nastanku slikarstva u islamu i o ulozi meleka Džibraila u tom činu. A u drugom dijelu govori se o obavezama slikara. Statut je pronađen u rukopisnoj ostavštini jednog od utemeljitelja bošnjačkog i bosansko-hercegovačkog modernog slikarstva Behaudina Selmanovića (1915–1972).

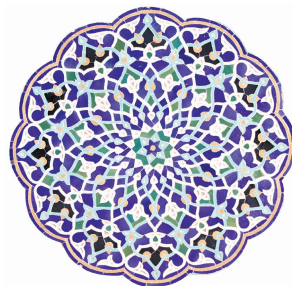
Ključne riječi: slikarstvo, Imam Džafer Sadik, Behaudin Selmanović, obaveze slikara u islamu

U rukopisnoj ostavštini¹ jednog od utemeljitelja bošnjačkog i bosanskohercegovačkog modernog slikarstva Behaudina Selmanovića (1915–1972) pronađen je tekst pisan na mehaničkoj pisačkoj mašini naslovljen *Statut ceha slikara (Herat, XIV vijek)*. Obimna monografija Aide Abadžić Hodžić *Behaudin Selmanović Selman*, koja se pojavila 2019. godine u izdanju Bošnjačkog instituta u Sarajevu, ne spominje ovaj statut, ali detaljno prikazuje i analizira impozantno djelo ovoga vrsnog slikarskog majstora.

Behaudin je rođen 1915. godine u Pljevljima u bogatoj i uglednoj porodici Selmanovića, gdje je završio osnovnu školu, a “osmogodišnje gimnazijsko školovanje započeo je u Beranama i nastavio u Pljevljima i Sarajevu” (Abadžić Hodžić 2019:17), da bi na studij slikarstva 1937. godine otišao u Zagreb na Kraljevsku akademiju za umjetnost i umjetni obrt. Studij će završiti 1941, a specijalizaciju 1943. godine, oboje u klasi profesora Marina Tartaglie, osim kojega su mu na Akademiji predavali Omer Mujačić, Krsto Hegedušić, Ivan Meštrović i druga značajna umjetnička imena hrvatske likovne scene tog doba. Nakon Drugog svjetskog rata vraća se u Sarajevo,

uključuje se u likovni život, ali stručna javnost, usljed njegove distanciranosti od ideologizacije slikarstva, njegove radove smatra “pomodarstvom”, pretjerano sezanovskim i pod snažnim utjecajem Zapada. Usljed takvih okolnosti, Behaudin se sasvim povlači iz javnosti te za života postavlja dvije samostalne izložbe (Sarajevo, 1966. i 1971. godine) i učestvuje u petnaestak zajedničkih (Sarajevo, Beograd, Zagreb, Ljubljana, Mostar, Banja Luka, Teheran). Već nakon prve samostalne izložbe donekle će uslijediti društveno prihvatanje njegovog likovnog izraza, najprije Dvadesetsedmojulskom nagradom Grada Sarajeva (1967) te stjecanjem statusa samostalnog umjetnika (1. juna 1968). Posljednji ciklus Behaudinovih slika nastat će 1969. godine u Begovini stolačkih Rizvanbegovića, na kojima prepoznajemo lokalitete Stoca i autorovo oduševljenje prepoznatim vrijednostima tradicije. Prva retrospekcija njegovog ukupnog rada bit će održana 1986. godine u Sarajevu i 1987. godine u Pljevljima, a zatim je 2015. godine, povodom stogodišnjice njegova rođenja, organizirana u Bošnjačkom institutu i Umjetničkoj galeriji Bosne i Hercegovine u Sarajevu.

¹ Na ustupljenom dokumentu zahvaljujemo prof. dr. Fahrudinu Rizvanbegoviću.

STATUT CEHA SLIKARA (Herat, XIV st.²)

S Imenom Allaha, Milostivog i Milosrdnog.

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova, molitva i mir poslaniku Božijem Muhammedu, njegovom domu i njegovim prvim suborcima. Imam Džafer Sadik,³ zaslužni vođa, kaže:

Od vremena Adema, a.s., neka je nad njim mir, do vremena Božijeg poslanika, ako pitaju koliko je bilo slikara, odgovori da je bilo hiljadu devet stotina i pedeset slikara. Nakon⁴ njih je samo dvanaest istaknutih /slikara/ majstora. Prvi hazreti Osman,⁵ posjednik dvije buktinje, drugi hazreti Alija,⁶ Božiji izabranik, treći ustaz Abd el-Vahid, četvrti ustaz Abd el-Kerim, peti ustaz Baba, šesti ustaz Nizam el-Din, sedmi majstor Ubaid Buhari, osmi Abdi Džalil Taškendi, deveti majstor Džalil ad-Din Andigani, deseti majstor Muhammed Balhi, jedanaesti Šems-ad-Din Kašgari, dvanaesti Omar Bagdadi.

Svi naznačeni majstori postigli su punoću savršenstva. Ako neko pita od kada počinje slikarstvo,⁷ odgovori: od Muhammeda, Božijeg izabranika, da ga blagoslovi Allah i da mu podari mir! U vrijeme kada se gradila džamija u Medini, Svevišnji Allah naredi Džebrailu da siđe Muhammedu, a.s., i da mu preda zapovijest da ukrasi svetu džamiju u Medini. Hazreti Džebrail je ponio trideset i dvije boje,⁸ uručio ih Muhammedu, a.s., i naučio ga slikarstvu. Muhammed, a.s., izabranik Božiji, da ga blagoslovi Allah i da mu dadne mir, nauči slikarstva hazreti Osmana i hazreti Aliju,⁹ pa ukrasi džamiju u Medini.

Ako neko pita da li je slikarstvo po nalogu zakonito i preporučljivo, odgovori: Pošto je svevišnji Allah naredio Džebrailu, postalo je nalog. Poslije toga, kada je Džebrail, da bude mir nad njim, naučio Muhamkeda, a.s., postalo je obavezno: poslije toga, kad je Poslanik, da ga blagoslovi Allah i podari mu mir, naučio ukrase, postalo je zakon: poslije toga, kad je Muhammed, a.s., naučio hazreti Osmana i hazreti Aliju, postalo je preporučljivo.

Ako neko upita od kuda su se pojavile boje i koliko ih je, odgovori da su se pojavile voljom Tvorca vasiona i da ih ima trideset i dvije.

² Grad osnovan u šestom stoljeću prije Nove ere. Nalazi se na prostoru Afganistana i administrativno je sjedište istoimene pokrajine. Ima više od pola miliona stanovnika. U prošlosti je bio dijelom takozvanog Puta svile.

³ Imam Džafer Sadik je šesti ehlibejtski imam (805–868).

⁴ U pronađenom tekstu stoji "od njih", što ne može biti nikako tačna konstrukcija, jer su u nastavku pobrojana imena najprije Poslanikovih bliskih ashaba Osmana te Alija, r.a.

⁵ Osman ibn Affan, r.a., treći je pravedni halifa, ubijen 35. godine po Hidžri (657).

⁶ Ali ibn Ebi Talib, r.a., prvi Ehli-bejtski imam i četvrti pravedni halifa, rođen 30. godine nakon Godine Slona i ubijen 21. ramazana 40. godine nakon Hidžre (600–662).

⁷ Misli se na slikarstvo koje slijedi sljedbenik ovoga statuta.

⁸ Broj 32 smatra se "sretnim i savršenim brojem" (Schimmel 2006:246) jer nastaje kao "četverostruka osmica", odnosno dodavanjem broja četiri (osnovni elementi u prirodi i metafizičkom čovjeku, strane svijeta, godišnja doba...) ukupnom broju harfova – 28; 32 su karte u špilu i 32 su figure u šahu.

⁹ Redoslijed pravednih halifa u tesavvufu tumači se da odgovara redoslijedu Ulu-l-azm poslanika (Nuh, Ibrahim, Musa i Isa) a pritom da oba redoslijeda odgovaraju redoslijedu prve četiri spoznajne kategorije: šerijat, tarikat, marifet i hakikat. Na taj način posmatrano, činjenica da su slikarstvu bili poučeni Osman i Ali, ukazuje da ova umjetnička disciplina dolazi tek nakon

Ako neko upita što je obavezan da kaže umjetnik ulazeći u radionicu, odgovori da je obavezan tri puta da prouči suru "Fatiha" i tri puta suru "Ihlas".

Ako neko zapita što je obavezan da kaže majstor sjedajući da radi, odgovori: Dužan je tri puta da slavi Allaha i Poslanika.

Ako neko pita šta treba reći za vrijeme pripremanja četki, govori da treba reći: "U ime Allaha i slavu Njegovu!"

Ako neko pita koliko obaveza mora ispuniti umjetnik, odgovori sedam obaveza. Prva je, uzeti abdest; druga, poštovati duh patronā i majstorā prošlosti; treća, prisustvovati zajedničkoj molitvi; četvrta, biti iskren; peta, biti poštovan u svom djelu; šesta, dozvoljeno čuvati od zabranjenog; sedam, držati se skromno.

Ako neko pita za imena četiri patrona šerijata, odgovori da je prvi bio hazreti Adem, izabranik Božiji; drugi Nuh, poslanik Božiji; treći Ibrahim, ashab Božiji; četvrti hazreti Muhammed, da bude mir s njim i da ga Allah blagoslovi!¹⁰

Ako neko pita za imena četiri duhovna oca tarikata, odgovori da je prvi pravедni hazreti Abu Bakir, drugi hazreti Omar, treći hazreti Osman, četvrti hazreti Alija, da bude s njim milost Božija!¹¹

I ako neko pita za imena četiri oca mezheba, odgovori da je prvi hazreti Imam Azam, drugi hazreti Imam Šafija, treći hazreti Imam Malik, četvrti hazreti Imam Hambelija¹², nek je s njima milost Božija!

Ako svaki majstor-slikar bude znao ovo i pročitao ovaj traktat (a ako ne može da ga pročita, bar da čuje njegovo čitanje, a ako ne čuje, neka ga drži u rukama),¹³ u toku cijelog života neće ni u čemu oskudijevati. Znanje ovog svetog traktata Svevišnji će nagraditi blaženstvom na Onome svijetu.

Svaki majstor, koji ne upozna ova pravila, biće nečist. Svako ko posumnja u istinitost ovog traktata biće nevjernik.¹⁴ Obraćamo se Allahu da nas zaštiti od takvog, a Allah bolje zna.

savladavanja šerijata i tarikata, odnosno nakon ulaska u marifet i potom hakikat.

¹⁰ Najčešća klasifikacija unutar 124.000 poslanika ide ovako: Ulu-l-azm poslanici (Nuh, Ibrahim, Musa, Isa), dok je Adem prvi insan i prvi poslanik na Zemlji, a Muhammed, s.a.v.s, prvostvoreno biće i posljednji poslanik i milost svim svjetovima. U šerijatskom smislu, četverica Ulu-l-azm poslanika donose novi šerijat (vjerovodstvo), dok se u tesavvufu govori kako je posredstvom njih obznanjivan naredni nivo spoznaje: Nuh – šerijat, Ibrahim – tarikat, Musa – marifet i Isa – hakikat, dok posljednji poslanik, Muhammed, s.a.v.s, obnavlja ova četiri i dodaje još pet vahdetskih stupnjeva. Interpretacija ovog pitanja navedena u *Statutu* samo je drugačiji doživljaj navedenog, te ne narušava zaokruženost modela.

¹¹ Postoji ukupno dvanaest priznatih derviških redova i svi oni vuku silsilu (relacija učenik – učitelj) od hazreti Alija, dok tek rijetki preko Ebu-Bekra (jedna silsila nakšibendijskog reda), pri čemu će oblici tarikata

preko hazreti Omera i hazreti Osmana, iako su nekad postojali, odavno nestati zbog težine slijeđenja njihovih usula, kako se to u nauci smatra.

¹² U originalnom tekstu stoji "Hanefija", što je očigledna pogreška u kucanju jer se taj pojam veže za prvospomenutoga imama, a onda imam Ahmed ibn Hanbel na taj način nije obuhvaćen, što ne može biti prihvatljivo.

¹³ Između zagrada se nalaze alternativna rješenja ako je slikar nepismen – da treba čuti čitanje *Statuta*, ili, ako je gluh i nepismen, da makar ispisan tekst drži u ruci. Ovim varijetima, osim čisto pragmatične dimenzije, ukazuje se na stanovito vjerovanje u nadnaravnost samoga teksta – da osim poimanja značenjskog sadržaja postoji korist za slikara i od samog držanja teksta u rukama.

¹⁴ Na ovome se mjestu jasno ukazuje na vjerovanje u onostrano porijeklo teksta *Svetog traktata*, odnosno da je nekome tekst obznanjen iz prostora poimanja božanske stvarnosti, čime se slikar obavezuje vjerovanjem i slijeđenjem

Struktura *Svetog statuta slikarskoga ceha* strogo je formirana:

1. Bismilla,
2. zahvala,
3. navođenje izvora teksta,
4. sadržaj teksta i
5. način korištenja ili namjena teksta.

Činjenica da je šesti ehlibejtski imam Džafer Sadik živio u razdoblju od 805. do 868. godine a da je sam *Statut* datiran u 14. stoljeće ukazuje na stanovitu razliku između nastanka i obznajivanja teksta, što može biti posljedica nekih historijskih okolnosti. Zapravo, sedmo hidžretsko ili četrnaesto miladsko stoljeće smatra se krajem ofanzivnog i početkom defanzivnog djelovanja islamskog znanja, jer su se sva velika djela realizirala u prvom razdoblju, dok će u narednom nastajati samo kompilacije, analize i komentari. Stoga je sasvim moguće da je i obznajivanje ovoga statuta u četrnaestom stoljeću rezultat novonastale znanstvene suše, a da je u periodu obilja on bio prenošen usmenim putem ili, čak, da ga je slikarski majstor-učitelj šapatom na uho saopćavao mladom slikaru kao dio procesa kad učenik učitelju

daje prisegu (*bejat*). Budući da je u četrnaestom stoljeću nastao drukčiji koncept odnosa prema znanju, promijenjen je i proces pristupanja. Istovremeno, pojava učenja koja zabranjuju bavljenja raznolikim umjetnostima, pa i vladara koji su slijedili takve rigidne stavove, zasigurno je mnoge velike majstore koštala života, te više nije imao ko šapatom vršiti oduhovnjavanje mladih umjetnika, pa je posljednji veliki majstor sadržaj teksta prenio na papir i dao stroga uputstva za njegovo korištenje i vjerovanje.

Tekst ovoga statuta ukazuje na živo postojanje slikarske djelatnosti u islamskom kulturnom krugu, s posebno naznačenom obavezom vjerovanja i slijedećnja islamskih doktrina. Zapamćenja koja iščitavamo iz slojeva ovoga teksta ukazuju i na poimanje šerijata i tarikata kao dva nerazdvojiva dijela jedne cjeline – islamskoga dina. Izuzetna pažnja koja se posvećuje Poslaniku, Ulu-l-azm poslanicima, Ehli-bejtu, četverici halifa, nedvosmisleno naznačava jedinstvo umeta, bez obzira na pravna, historijska ili neka druga unutarislamska razilaženja, a s ciljem jasnog ukazivanja na to da ispravno slijedenje može biti jedino tako oblikovano.

Literatura

- Abadžić Hodžić, Aida: *Behaudin Selmanović Selman*, Bošnjački institut – Fondacija Adila Zulfikarpašića, Sarajevo, 2019.
Schimmel, Annemarie: *Misterija brojeva*, Libris, Sarajevo, 2006.

Abstract

The Sacred Statut of Pictorial Guild

Sead Šemsović

In this short paper, the author provides a very interesting document for insight. That document is the Statut of Guild of a Painter from Herat from 16th century that is accredited to Imam Ja'afar al-Sadiq. The first part of this Statut describes the creation of painting in Islam and the role of angel Jibril in this act. The second part talks about obligations of a painter. The Statut has been found in the handwritten inheritance of one of the founders of Bosniak and Bosnian-Herzegovinian modern painting Behaudin Selmanović (1915-1972).
Keywords: painting, Imam Ja'afar al-Sadiq, Behaudin Selmanović, obligations of painters in Islam